

**Національний університет «Чернігівський колегіум»
імені Т.Г. Шевченка**

**Навчально-науковий інститут історії та соціогуманітарних дисциплін
імені О.М. Лазаревського**

**ДЕВ'ЯТИ
ФЛЬОРІВСЬКІ ЧИТАННЯ**

**МАТЕРІАЛИ
ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

Чернігів – 2025

УДК 37(09): 37(477.51): 37.016:94
М 33

Редакційна колегія:

*Янченко Т. В.
Герасимчук О. М.*

Технічний редактор:

Шматко А. С.

М 33 Матеріали науково-практичної конференції «Дев'яті Фльорівські читання» / за редакцією Т. Янченко, О. Герасимчука; технічний редактор А. Шматко. Чернігів: НУЧК імені Т.Г. Шевченка, 2025. 203 с.

У збірнику матеріалів науково-практичної конференції «Дев'яті Фльорівські читання» вміщено доповіді учасників, присвячені регіональній історії освіти й актуальним проблемам педагогіки та навчання історії.

Для викладачів, учителів, студентів, усіх, хто цікавиться проблемами розвитку освіти й суспільства.

Рекомендовано до друку вченою радою Навчально-наукового інституту історії та соціогуманітарних дисциплін імені О.М.Лазаревського Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г.Шевченка (*протокол № 4 від 24.11.2025 року*).

УДК 37(09): 37(477.51): 37.016:94

© НУЧК імені Т.Г. Шевченка, 2025
© Автори, 2025

питань, які висвітлював О. Фльоров на сторінках преси. Адже він автор понад 200 наукових та публіцистичних праць з різних проблем освітянської галузі. Зокрема, значну увагу діяч присвятив методиці викладання словесних дисциплін, недолікам організації жіночої освіти та шляхам її вдосконалення, оцінюванню у навчально-виховному процесі. Як організатор педагогічної освіти О. Фльоров також порушував питання якості підготовки вчителя середньої школи, оприлюднював проблему утисків особистості викладача, негативні прояви репетиторства та пропонував шляхи його раціоналізації, писав про довіру до вчителя та про значення педагога в державі тощо.

У статті також подається інформація про те, що з 2010 р. у Національному університеті «Чернігівський колегіум» ім. Т. Шевченка кожні два роки проводяться «Фльорівські читання», за результатами яких виходять збірники доповідей. Складником довідки є також фотографія діяча.

Безумовно, стаття про персоналію О. Фльорова у енциклопедичному біографічному словнику «Педагоги України (друга половина XIX – початок XXI ст.)» є лише первинною інформацією, завдяки якій зацікавлений дослідник може почати власні подальші біобібліографічні пошуки. Допомогою у цьому може слугувати поданий наприкінці довідки список літератури про діяча. Зокрема, до нього входять стаття Л. Ольховик «Олексій Павлович Фльоров – видатний педагог і методист кінця XIX – першої половини XX століття» (2014), матеріал Чернігівської обласної універсальної наукової бібліотеки імені Софії та Олександра Русових «О. П. Фльоров (1866–1954) – перший ректор Чернігівського учительського інституту» (2020), стаття С. Смоліної «Феномен О. П. Фльорова як стійка структура у нестійкому потоці часу» (2021), а також матеріали науково-практичної конференції «Восьмі Фльорівські читання» (2023). До усіх джерел подаються електронні покликання.

Список використаних джерел

1. Педагоги України (друга половина XIX – початок XXI ст.): енциклопедичний біографічний словник / НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського; [авт.: Березівська Л. Д., Сухомлинська О. В., Коляда Н. М., Кочубей Т. Д., Міхно О. П., Антоненко Н. Б., Середа Х.В.; наук. ред. Березівська Л. Д.]. Електрон. вид. Вінниця: ТВОРИ, 2025. 510 с. URL: https://dnpb.gov.ua/wp-content/uploads/2025/07/Educators_of_Ukraine_Encyclopedic_dictionary-2025.pdf.

Наталія Ахматова

ПЕДАГОГІЧНА ІНЕРЦІЯ ПРИРОДНИЧОЇ ОСВІТИ

Попри стрімкий розвиток науки, технологій та оновлення освітніх стандартів, у шкільному викладанні природничих дисциплін часто простежується збереження підходів минулих десятиліть. Така ситуація зумовлює актуальність поняття педагогічної інерції. Педагогічна інерція - це явище в освіті, коли вчителі, методики або цілі освітні системи продовжують використовувати застарілі чи малоефективні підходи внаслідок звички, опору змінам або недостатньої мотивації до

впровадження інновацій. Освітній процес у такому разі залишається статичним, попри нові виклики, технологічні можливості та зростаючі потреби учнів. У природничій освіті педагогічна інерція проявляється у збереженні традиційних методів викладання, орієнтованих на відтворення фактологічного матеріалу (наприклад, назв хімічних елементів, формул чи біологічних термінів) замість формування критичного мислення, розвитку експериментальної діяльності й міждисциплінарних зв'язків. Інерційність посилюється ігноруванням сучасних технологій: відмовою від цифрових лабораторій, симуляцій та інтерактивних платформ, які здатні зробити навчання наочним, дослідницьким і привабливим для учнів. Вона також виявляється у недостатній адаптації навчання до індивідуальних особливостей здобувачів освіти та до актуальних екологічних, наукових і технологічних реалій, зокрема змін клімату чи розвитку біотехнологій. Часто природничі дисципліни викладаються ізольовано, як окремі предмети, без демонстрації їх взаємозв'язку та реального застосування, що знижує інтерес учнів і зменшує сприйняття природничих наук як цілісної системи. Педагогічна інерція призводить до зниження мотивації до вивчення природничих предметів, оскільки учні не бачать їхньої актуальності та практичної цінності: уроки хімії можуть зводитися до заучування періодичної таблиці, а біологія – до механічного повторення термінів без зв'язку з життєвими ситуаціями та науковими відкриттями.

Отже, педагогічна інерція природничої освіти виявляється в уповільненому оновленні змісту, методів і форм навчання, що зумовлено тривалою домінацією традиційних підходів, орієнтованих на предметоцентричну логіку й репродуктивний характер засвоєння знань. Така інерція виникає як результат історично сформованої моделі навчання природничих дисциплін, де пріоритет віддавався засвоєнню фактологічного матеріалу та алгоритмів, а не формуванню дослідницької культури, критичного мислення й уміння працювати з науковою інформацією.

У сучасних умовах вона проявляється у збереженні фронтальних форм роботи, недостатньому використанні міждисциплінарного потенціалу природничих наук, обмеженому застосуванні цифрових технологій та інтерактивних інструментів моделювання. Важливою ознакою інерційності є розрив між вимогами сучасної науки, яка розвивається динамічно та використовує складні аналітичні інструменти, і шкільною практикою, що нерідко залишається прив'язаною до лінійного викладу матеріалу та повторення типових завдань.

В українському освітньому просторі інерція посилюється наслідками тривалої стандартизації змісту, недостатньою матеріально-технічною базою окремих шкіл, а також фрагментарністю впровадження STEM-підходів та проєктної діяльності. Упровадження реформи «Нова українська школа» створило передумови для переходу до компетентнісної моделі, однак природничі предмети все ще часто реалізуються в руслі традиційних схем, де діяльнісна складова та практичні експерименти займають другорядне місце. Ситуацію ускладнюють наслідки війни: руйнування шкіл, змішаний формат навчання, міграція учнів та вчителів, обмежений доступ до лабораторного обладнання, що підсилює потребу у цифрових моделях, але водночас поглиблює нерівність між школами.

Педагогічна інерція також виявляється у збереженні уявлень про природничу освіту як систему, що «не потребує» методичної модернізації, адже її зміст нібито визначається «об'єктивними законами природи». Такий підхід нівелює значення

дидактичних інновацій, цифрових ресурсів, віртуальних лабораторій і сучасних методик моделювання біологічних, хімічних чи фізичних процесів, які сьогодні є невід'ємними складовими розвитку наукової грамотності учнів.

Завдання майбутнього оновлення природничої освіти полягають у переході від репродуктивних форм навчання до моделі, зорієнтованої на дослідницьку діяльність, критичне мислення та роботу з науковою інформацією. Значущим напрямом є масштабування STEM-підходів, інтеграція міждисциплінарних рішень і проєктно-дослідницького навчання, що відповідає глобальним трендам розвитку природничої грамотності. У центрі модернізації природничої освіти постає потреба в інтеграції змісту, методів і технологій навчання, адже сучасний учитель природничих дисциплін має володіти не лише предметними знаннями, а й здатністю поєднувати різні галузі науки у цілісні навчальні модулі. Інтегроване бачення природничих процесів забезпечує формування в учнів системного мислення, дозволяє виявляти міжпредметні зв'язки, моделювати складні явища та приймати рішення на основі наукових даних. Тож потребують оновлення навчальні програми, що поєднують фізику, хімію, біологію, екологію та технології у єдину структуру сучасної природничої грамотності.

Важливим кроком для України стає створення мережі цифрових лабораторій і відкритих освітніх платформ, які компенсують нестачу обладнання, спричинену як історичною нерівністю між школами, так і руйнуваннями освітньої інфраструктури внаслідок війни. Поширення VR/AR-технологій, онлайн-симуляцій та інтерактивних моделей забезпечує можливість проведення експериментів у дистанційному або змішаному форматі.

Перспективним напрямом є оновлення програм підготовки й підвищення кваліфікації вчителів природничих дисциплін, спрямоване на формування технологічної грамотності, уміння працювати з даними, організовувати дослідницькі завдання та підтримувати пізнавальну активність учнів. Такі програми мають інтегрувати цифрові інструменти моделювання, аналітичні платформи й сучасні екологічні та біотехнологічні контексти.

Важливими залишаються перегляд змісту навчальних матеріалів, зокрема підручників і методичних рекомендацій, їх адаптація до сучасної наукової картини світу, впровадження екологічних, біомедичних і технологічних акцентів, що відповідають глобальним та національним пріоритетам сталого розвитку. Комплексне поєднання технологічних інновацій, методичної модернізації, професійного розвитку вчителя та системної державної підтримки створює потенціал для подолання педагогічної інерції природничої освіти й забезпечує формування покоління учнів, здатних до наукового мислення, екологічної відповідальності та практичного застосування знань у складних умовах сучасного світу.

Подолання педагогічної інерції природничої освіти потребує переходу від репродуктивної моделі подання матеріалу до дослідницько орієнтованого навчання, розширення використання цифрових інструментів візуалізації та моделювання, інтеграції міждисциплінарних рішень, а також підвищення ролі практичних і лабораторних занять. Важливою умовою стає професійний розвиток учителя, спрямований на формування здатності до педагогічного дизайну, роботи з даними, організації експериментів та підтримки пізнавальної активності учнів. Такий підхід створює можливості для формування сучасної природничої грамотності, що

відповідає вимогам науково-технологічного розвитку та глобальних освітніх тенденцій.

Євгеній Барбаш

ВИМОГИ ДО ОСВІТНІХ ПРОГРАМ МАГІСТЕРСЬКОГО РІВНЯ В УНІВЕРСИТЕТАХ НІМЕЧЧИНИ

Федеративна Республіка Німеччина є однією з найпопулярніших країн Європи для здобуття вищої освіти. Вона відома високою якістю навчання, сильною науково-дослідною базою та широким вибором освітніх програм, які викладаються як німецькою, так і іноземними мовами. Німецькі університети мають міжнародне визнання завдяки інноваціям, чітким академічним стандартам і тісній співпраці з промислово-виробничими партнерами.

Магістерські освітні програми в Німеччині спрямовані на поглиблення фундаментальних теоретичних знань і розвиток практичних навичок, необхідних для наукової діяльності чи професійної кар'єри. Щоби забезпечити високий рівень освіти, університети дотримуються національних та європейських стандартів щодо структурування освітніх програм, змісту навчання та вимог до вступників.

Вступ на магістерські програми в Німеччині відбувається за чітко визначеними академічними та мовними критеріями. Кандидати повинні мати **визнаний диплом бакалавра** (або еквівалентний ступінь) у відповідній галузі знань [1].

Наприклад, для вступу на магістерську освітню програму з комп'ютерних наук (Computer Science) необхідний диплом бакалавра з комп'ютерних наук, програмної інженерії чи суміжної технічної спеціальності. На навчання за освітньою програмою магістерського рівня з міжнародних відносин (International Relations) приймаються абітурієнти з дипломом у галузі політології, права або соціальних наук. Університет оцінює відповідність диплома німецькому стандарту, користуючись, зокрема, базою даних Anabin [1].

Більшість університетів очікують добрий або дуже добрий середній бал, зазвичай, не нижче 2,5 за німецькою шкалою оцінювання (де 1,0 – відмінно, а 5,0 – незадовільно). Проте висококонкурентні освітні програми можуть вимагати вищих навчальних результатів і складнішої підготовки у відповідних дисциплінах.

Вимоги до мовної компетенції залежать від мови викладання. Зокрема, для освітніх програм німецькою мовою необхідно надати сертифікати: *TestDaF* (мінімум рівень 4 у кожному розділі), *DSH-2* або *DSH-3*, *Goethe-Zertifikat C1* або *C2*. Для програм англійською мовою приймаються: *IELTS* (мінімальний бал 6.5–7.0), *TOEFL iBT* (приблизно 90–100 балів). Якщо попередній ступінь освіти здобуто англійською мовою, вимога щодо сертифікату може бути скасована.

Окрім академічних виписок і сертифікатів, вступники мають представити:

- мотиваційний лист або есе, де вказуються академічні інтереси та професійні цілі;
- два рекомендаційні листи від викладачів або роботодавців;
- резюме (CV) з описом ступеня освіти, досвіду роботи, наукових досліджень;

З М І С Т

ПЕРЕДМОВА.....	3
<i>Наталія Антонець</i> ПЕРСОНАЛІЯ ОЛЕКСІЯ ФЛЬОРОВА В ЕНЦИКЛОПЕДИЧНОМУ БІОГРАФІЧНОМУ СЛОВНИКУ «ПЕДАГОГИ УКРАЇНИ (ДРУГА ПОЛОВИНА ХІХ - ПОЧАТОК ХХІ СТ.)».....	4
<i>Наталія Ахматова</i> ПЕДАГОГІЧНА ІНЕРЦІЯ ПРИРОДНИЧОЇ ОСВІТИ.....	5
<i>Євгеній Барбаш</i> ВИМОГИ ДО ОСВІТНІХ ПРОГРАМ МАГІСТЕРСЬКОГО РІВНЯ В УНІВЕРСИТЕТАХ НІМЕЧЧИНИ.....	8
<i>Анатолій Боровик</i> ІВАН ПАВЛОВИЧ НЕЛІП – ДЕКАН ІСТОРИЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ ЧЕРНІГІВСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО ІНСТИТУТУ ІМЕНІ Т.Г. ШЕВЧЕНКА (ГРУДЕНЬ 1977 Р.– БЕРЕЗЕНЬ 1985 Р.).....	10
<i>Анатолій Боровик</i> ВІД ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОЇ ШКОЛИ ДО ВИЩОЇ (СПОГАДИ).....	17
<i>Валентин Васько</i> СОЦІАЛЬНІ ТА ПЕДАГОГІЧНІ ЧИННИКИ РОЗВИТКУ ПСИХОТЕХНІКИ В УКРАЇНСЬКІЙ ОСВІТІ (20-ТІ РОКИ ХХ СТ.).....	21
<i>Марина Ватковська</i> ТРАНСФОРМАЦІЯ ОСВІТИ: ГЛОБАЛЬНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ІННОВАЦІЇ В ПЕДАГОГІЦІ.....	27
<i>Наталія Вітченко</i> АНАЛІЗ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ СПРІЯННЯ УСПІШНІЙ АДАПТАЦІЇ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ ДО НАВЧАННЯ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ.....	29
<i>Олександр Гаєвий</i>	

**Матеріали
науково-практичної конференції
«ДЕВ'ЯТІ ФЛЬОРІВСЬКІ ЧИТАННЯ»
(14 листопада 2025 р.)**

М 33 Матеріали науково-практичної конференції «Дев'яті Фльорівські читання» / за редакцією Т. Янченко, О. Герасимчука; технічний редактор А. Шматко. Чернігів: НУЧК імені Т.Г. Шевченка, 2025. 203 с.

У збірнику матеріалів науково-практичної конференції «Дев'яті Фльорівські читання» вміщено доповіді учасників, присвячені регіональній історії освіти й актуальним проблемам педагогіки та навчання історії.

Для викладачів, учителів, студентів, усіх, хто цікавиться проблемами розвитку освіти і суспільства.

УДК 37(09): 37(477.51): 37.016:94